

prof. Czesława Frejlich
Wydział Form Przemysłowych
Akademia Sztuk Pięknych
im. Jana Matejki w Krakowie
ul. Smoleńsk 9, 31-108 Kraków
tel. 605.39.86.85
e-mail: cfrejlich@asp.krakow.pl

**Recenzja pracy doktorskiej mgr Joanny Leciejewskiej
napisanej pod kierunkiem dr hab. Mateusza Wróblewskiego
Uniwersytet Artystyczny im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu, 2024**
**Recenzje sporządziłam na podstawie: rozprawy doktorskiej pt. *Widzieć niewidzialne.*
*Wzornictwo przemysłowe przeznaczone dla osób z dysfunkcją wzroku (351 stron),
Dokumentacji technicznej – seria 1 oraz portfolio projektantki.***

Biogram

Joanna Leciejewska (ur. 1976), projektantka wzornictwa przemysłowego również opakowań i grafiki użytkowej. Jest absolwentką Wydziału Architektury Wnętrz i Wzornictwa Przemysłowego w Akademii Sztuk Pięknych w Poznaniu. Dyplom magisterski pod kierunkiem prof. Krzysztofa Kwiatkowskiego obroniła w 2005 roku. Studia podyplomowe Innovation Management w Uniwersytecie SWPS ukończyła w 2011 roku.

Od 2022 roku pracuje na macierzystej uczelni w Katedrze Mebla na Wydziale Architektury i Wzornictwa, gdzie prowadzi zajęcia w pracowniach: Projektowanie Mebla II, Podstawy Konstrukcji Meblowych i Projektowanie Wirtualne. Od 2024 roku kieruje Studium Projektowym Instytutu Wdrażania Idei.

Jest laureatką wielu nagród – w tym trzy Red Dot Award za: lornetkę *Chase 12 x 50 ED* (2018), lornetkę *Titanium HD 8 x 42* (2018) i pilota *Mobiq rg3+* (2016). Wielokrotnie otrzymała nominację i nagrody Dobry Wzór przyznawanej przez Instytut Wzornictwa Przemysłowego w Warszawie, m.in. za: maszynę brajlowską *Mountbatten Brailleur Tutor* (2021), kolekcję mebli *Ribbon*, stół kawowy i zestaw wypoczynkowy *Custom* (2016), lornetkę *Titanium 8x56 ROH* (2013). Jest siedmiokrotną zdobywczynią tytułu Must Have przyznawanego przez Łódź Festiwal Design za: notatnik brajlowski *BraillePen24* (2024),

kolekcję przedmiotów na stół *Silesia* (2023), maszynę brajlowską *Mountbatten Brailier* *Tutorkolekcję* (2022), kolekcję meble *Ribbon* (2019), kolekcję mebli dziecięcych *Tuli* (2018), krzesło *Up&Down* (2017), kolekcję mebli *Mio* (2015). Dwukrotnie otrzymała nagrodę Top Design za: kolekcję mebli *Ribbon* (2020) i kolekcję mebli *Balance* (2016) oraz dwukrotnie II nagrodę Philips EKObesign za: kolekcję opraw energooszczędnych Puff (2009) i komplet plafonów *Jojo* (2008). Wymieniłam tu najważniejsze nagrody pomijając mniej znaczące. Swoje prace zaprezentowała na wielu wystawach w kraju i za granicą, były one przedmiotem licznych publikacji.

W 2013 roku otrzymała jedno z najważniejszych wyróżnień – tytuł Designera Roku przyznany przez Instytut Wzornictwa Przemysłowego w Warszawie.

Trzykrotnie była zaproszona do grona jurorów w konkursach międzynarodowych: DesignEuropa Awards organizowany przez Urząd Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (2018 i 2016) i iF Student Design Award (2016).

Dorobek projektowy

Na rynku projektowym Joanna Leciejewska działa od 19 lat. W tym czasie zgromadziła pokaźny dorobek, który publikuje na swojej stronie internetowej <https://www.joa.projekt.pl/index.html>. W portfolio dołączonym do rozprawy doktorskiej zaprezentowała jedynie 16 wybranych i wdrożonych prac. Wśród nich znalazły się głównie meble i lornetki wykonane dla firm Vox i Delata Optical, z którymi na stałe współpracuje. Zaprezentowała również pilota, lampę, zestaw audio oraz drukarkę dla dzieci z dysfunkcją wzroku. W tym miejscu, pozwolę sobie na drobna uwagę porządkową – szkoda, że autorka nie podała dat powstania projektów. O jakości jej prac świadczą liczne nagrody (wymienione w biogramie) w tym trzy Red Dot-y i uhonorowanie jej w 2013 roku tytułem Designera Roku przyznawany przez Instytut Wzornictwa Przemysłowego w Warszawie.

Przygotowując w bieżącym roku wystawę o polskim wzornictwie po 1989 roku w Muzeum Narodowym w Krakowie „Transformacje. Nowoczesność w III RP” wybrałam dwie spośród jej prac uznając je za charakterystyczne dla czasów w których powstały, ale też za takie które prezentują wysoki poziom projektowy i wykonawczy. Pierwsza to lornetka *Delta-T 9x45.HD.RF* z 2020 roku. Jest to typowy produkt rynkowy, w którym wyzwaniem była z jednej strony ekonomizacja i optymalizacja, a z drugiej takie ukształtowanie obudowy aby zapewnić stabilność, intuicyjność obsługi, ale też zamknąć funkcjonalność w uproszczonej i

zwartej formie. To charakterystyczne cechy modernistyczne, a właściwie neomodernistyczne, które sprawiają, że międzynarodowy rynek odbiorców chętnie akceptuje tego typu rozwiązanie, a producent ma szansę odnieść sukces ekonomiczny.

Druga praca, to urządzenie do nauki pisanja brajlem *Mountbatten Braille Tutor* dla Harpo z 2019 roku. Projekt powstał na potrzeby niszowego odbiorcy – dzieci z niepełnosprawnością wzroku. Projektantka, konstruktorzy i technolodzy stanęli przed zadaniem przeprojektowania zakupionej w 2011 roku licencji drukarki z klawiaturą brajlowską. Podstawą zmian były badania i obserwacje zachowań dzieci i nauczycieli, które zaowocowały wprowadzeniem nowych rozwiązań użytkowych i technicznych. Projektantka oddzieliła drukarkę od klawiatury. Dzięki temu dziecko nie musi dźwigać do szkoły całego sprzętu. Wprowadziła też szereg usprawnień m.in.: wyświetlanie standardowego tekstu dla widzących nauczycieli, możliwość odsłuchu tekstu, konfiguracji zapisu brajlowskiego w różnych językach i odmianach. Twórczyni szukając właściwego rozwiązania zastosowała metodę partycypacyjną czyli włączającą przyszłych użytkowników w proces projektowy – w tym przypadku dzieci z dysfunkcją wzroku, ale też ich opiekunów i nauczycieli. Wykorzystała informacje z wywiadów i obserwacji, ale przede wszystkim testowała na każdym etapie projektowym kolejne rozwiązania. Ten nieczęsty w praktyce zawodowej sposób projektowania przyniósł zadawalający efekt wzorniczy. Projekt został zauważony przez gremia specjalistów. Uhonorowano go wieloma nagrodami m.in. Wzór Roku dla Integracji 2021, Dobry Wzór 2021, wyróżnienie Wzór Roku dla Kultury 2021. Sądzę, że te dwa przykłady dobrze opisują podejście autorki do pracy projektowej.

Podsumowując, bez wątpienia Joanna Leciejewska znajduje się w czołówce polskich projektantów wzornictwa przemysłowego.

Rozprawa doktorska

Doktorantka od 2016 roku współpracuje z firmą Harpo w Poznaniu specjalizującej się w produkowaniu wyrobów dla osób niedowidzących i niewidomych. Przez ten czas zaprojektowała dwa wdrożone projekt – jeden opisany powyżej i kolejny *BraillePen 24* z 2024 roku (w zespole z Michałem Nowakiem i Agnieszką Mazurek). Przygotowując je weszła głęboko w potrzeby osób z tym rodzajem niepełnosprawności, ale też zapoznała się z problemami z jakimi zmagają się ich opiekunowie. Ta problematyka stała się również przedmiotem jej rozprawy doktorskiej. Zaprezentowała obszerny materiał teoretyczny

przybliżający potrzeby tej grupy osób oraz zaproponowała projekt rodziny urządzeń wspomagających funkcjonowanie osób z dysfunkcją wzroku w świecie osób widzących.

Rozpoznając potrzeby niedowidzących i niewidzących doktorantka przeprowadziła rozmowy z szesnastoma osobami z dysfunkcją wzroku (w całości zamieszczone na str. 23 – 99). Choć nazywa to wywiadami, to w mojej opinii nie są one zgodne z zasadami stosowanymi w nauce, w których procedury powinny zapewnić obiektywizację pozyskanych informacji, a przyjęta metoda zapewnić powtarzalność badań. W tym wypadku słowo „wywiad” uznaję za niezręczność językową. Rozmowy, które zamieściła w rozprawie, są niezwykle cennym materiałem poznawczy. Nie służą one do zimnego zapisu stanu rzeczy, ale do emocjonalnego opisu doświadczeń, refleksji, a nawet pomysłów respondentów na usprawnienia funkcjonowania ich w świecie widzących. Tak pozyskany materiał lepiej służył celowi, jaki wyznaczyła projektantka, czyli opracowaniu nowego produktu integrującego kilka funkcji. Rozmowy te są rodzajem inspiracji wyznaczające kierunek dalszego działania projektowego. Dodatkowym źródłem informacji, z którego autorka korzystała, było profesjonalne zaplecze konsultacyjne, m.in. Specjalny Ośrodek Szkolno Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych w Owińskach czy „Arka” przy Centrum Pomocy Caritas w Supraślu.

Pozyskane informacje z rozmów pozwoliły na sformułowanie priorytetów projektowych, jak: funkcjonalność, intuicyjność, ergonomia, standaryzacja, spójność z urządzeniami już istniejącymi, solidność wykonania, przyjemność w dotyku i estetykę, która przez respondentów była w mniejszym stopniu uważana za ważną. Tu mała refleksja. W rozmowach estetykę projektantka odnosiła do sfery wizualnej. Niewidzący oceniają estetykę produktu czy przestrzeni na podstawie opisu wrażeń przez osoby widzące. Czy w przypadku tej grupy osób nie należy estetyki rozpatrywać jako doznania pozyskane przez receptory im dostępne, jak doznania haptyczne czy dźwięk?

Kolejnym krokiem było przeprowadzenie warsztatów z osobami z niepełnosprawnością wzroku (4 osoby) i z widzącymi (12 osób). Miały one zgromadzić informacje dotyczące problemów dnia codziennego i sposobach ich rozwiązania przez samych zainteresowanych. Kilkanaście propozycji, które przyniosły warsztaty to dla projektantki materiał wyjściowy, podobnie jak wcześniej przeprowadzone rozmowy. Posłużyły poszerzeniu wiedzy, ale też stały się inspiracją do projektowania nowych produktów. Pozwoliły na wstępne sformułowanie założeń projektowych, w których projektanta uwzględniła również możliwości techniczno-technologiczne firmy Harpo,

co dało jej poczucie realności przyszłych propozycji.

Pomysł nowego produktu zawiera się w modułowym urządzeniu łączącym kilka funkcji wspomagających osoby z dysfunkcją wzroku, które można przekonfigurowywać w zależności od potrzeb konkretnego użytkownika oraz sytuacji w której w danej chwili się znajduje. W skład zestawu wchodzi: klawiatura brajlowska, głośnik, wielowiersz (do odczytywania tekstu z ekranu), zegarek, dyktafon oraz linijka brajlowska w kształcie koła (z której po przeanalizowaniu ostatecznie projektantka rezygnuje). Wszystkie te produkty współpracują z istniejącymi urządzeniami, jak komputer, smartfon czy drukarka. Przygotowując projekt wzięła pod uwagę wytyczne np. dotyczące zasad tworzenia grafiki dotykowej. Opisała również rysunkowo niektóre scenariusze użytkowe.

Kolejnym krokiem projektowym są poszukiwania formy urządzeń. Projektantka ujawnia tu własny warsztat projektowy. Dużo uwagi poświęca dotykowi jako źródła poznania, ale też przyjemności haptycznej. Posłużyły temu doświadczenia odczytywania różnych form drukowanych na wypukłym papierze. Wykonuje akwarelowe rysunki traktując je jako szybki sposób pozyskania wrażeniowych koncepcji. Z drugiej strony wprowadza ostry rygor projektowy wynikający z pozyskanej wiedzy użytkowej, technicznej i technologicznej. Tą wydawałaby się sprzeczność twórczyni pokonuje umiejętnością syntezy określania trafnej formy. Dużą wagę autorka przywiązuje do makietowania pomysłów, najpierw za pomocą tanich, szybkich technologii, później druku 3D. Na każdym etapie projektowym testuje rozwiązanie z grupą osób z dysfunkcją wzroku, co staje się podstawą do kolejnych modyfikacji koncepcji. Ten sposób pracy jest nie do przecenienia, szczególnie w przypadku, gdy oczekiwania użytkowników nie są łatwe do precyzyjnego określenia. Efektem końcowym pracy jest zaawansowany projekt pięciu urządzeń spójnych użytkowo i formalnie. Co najważniejsze – produktów potrzebnych, poprawiających jakość życia osób z niepełnosprawnością, nie stygmatyzujących, opracowanych z kulturą i empatią.

Ciekawą częścią pracy jest propozycja oznaczania kolorów produktów. Dla osób z dysfunkcją wzroku informacja o kolor to ważny łącznik z widzzącymi pozwalającymi lepiej zrozumieć świat widzialny w kategoriach poznawczej i estetycznej. Projektantka zaproponowała oryginalny, dotykowy kod barwny dobrze odwzorowujący subtraktywne zjawisko mieszania kolorów. Warto by szerzej sprawdzić użyteczność tej propozycji i być może zaproponować również równoległą metodę addytywną mieszania barw.

Z formalnego punktu widzenia praca została przygotowana starannie, język czytelny,

tekst opracowany redakcyjnie. Bibliografia obszerna i dobrana właściwie do omawianych zagadnień. Graficzna strona autorka przygotowała z powściągliwym pomysłem. Z recenzenckiego obowiązku zwrócę uwagę na zbyt mały stopień pisma zmniejszający komfort czytania, szczególnie osobom starszym takim jak ja. Szczególnie za zbyt mały uznaje ośmiopunktowy stopień pisma w podpisach ilustracji (np. str. 39, gdy tekst jest dłuższy nie można odczytać go nawet w okularach). Traktuję to jako tzw. wypadek przy pracy, który zdarza się autorom (mnie również), ale nie przesądza o wysokiej jakości samej pracy. Dysertację czytałam z zainteresowaniem i przyjemnością, a co ważniejsze, wniosła czytelniczce nowe informacje i była okazją do refleksji.

Konkluzja

Stwierdzam, że przedstawiony materiał całkowicie odpowiada wymaganiom określonym w art. 13, ust. 1 ustawy z dnia 14.03.2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Tym samym wnoszę o dopuszczenie rozprawy doktorskiej pani mgr Joanny Leciejewskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego w dziedzinie sztuk plastycznych, dyscyplinie artystycznej: sztuki projektowej prowadzonych przez Uczelnianą Radę do Spraw Nauki i Jakości Kształcenia Uniwersytetu Artystycznego im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu.

prof. Czesława Frejlich

Kraków, 28 sierpnia 2024